

Ivo Svetina

Mal di mare

Gaspari Stampi

1.

Prisegel si, da bolj kot svoj meč me ljubiš.
A nocoj je k meni legel tvoj meč,
in ko je začutil na rezilu moj vroči spol,
dlan in dojko, te je izdal.
S teboj je stopil na temen vrt,
v njeno sobo, kjer v kotu bil je
vitko zrcalo, odsevajoče vajino ljubljenje.

Gaspara Stampa (1523–1554), največja pesnica italijanske renesanse, če ne celo vseh časov; izvrstno je tudi igrala na lutnjo. Napisala je 311 pesmi, večinoma posvečenih svoji ljubezni, grofu Collaltinu di Collaltu. Umrla je za posledicami posebne vročice, ki so ji v Benetkah rekli *mal di mare*. Njene pesmi so izšle leta 1554 v Benetkah pod naslovom *Rime di Madonna Gaspara Stampa*. R. M. Rilke jo omenja v prvi *Devinski elegiji*.

2.

Izstrelil si puščico in bila sem privezana nanjo.
Visoko sva poleteli, tvoji sestri,
da je bilo jezero dekliško oko,
dolina tvoj objem in travniki najina postelja.

Mimo oblakov sva švistnili, proti mesecu,
hladnemu, pustemu, naju je gnala moč tvojega loka.

Se še kdaj vrneva, pogubljenki, k tvojemu loku,
sem se spraševala, ko naju je srkala vse gostejša tema.
Se še kdaj puščica zadre v mlado srno
in jaz, odrešena nežnih vezi, se sklonim k tebi,
spečemu v senci svojih veščin,
s katerimi si me očaral, ko si pristal v laguni?

3.

Umrli mi je brat in pokopala sem ga
v lutnjo, ko sem se s prsmi dotikala tankih strun.
Žalost ni nikdar več ugasnila, četudi skromna sveča
vsako noč na oknu, a še tako nežen veter
se je ognil črnemu, vse bolj črnemu plamenu,
bil je zavetnik mojega žalovanja, ker moj brat
je bil edini, v čigar senci sem lahko igrala lutnjo
in ga ljubila tako močno, kot le mati ljubi otroka.

4.

Dovolila sem mu, četudi ni bil moj
ljubimec, da je z roko segel vame.
Z dolgim črnim kljunom, napolnjenim
z grenkimi zelišči, kot v času kuge,
je bil z desnico v meni, med mojimi stegni,
poiskal si je pot, da se dotakne mojega začetka.

A ni bil začetek, ni bila ljubezen, ni bila strast,
črni kljun se je približal trebuhu,
da je zadišalo po gorskih pokrajinah v juliju,
po preprostih cvetlicah in zeliščnicah.
Prsti so se dotikali moje sluznice, vrtali po meni,
dokler nisem kriknila v bolečini,
ki me je presekala kot meč spomina na smrt.

5.

Le kakšna vrlina se lahko rodi iz trpljenja,
ki živi v palači, se valja po svili in si žeje
gasi s sladkim vinom z južnih otokov?

Bolečina zavlada pokrajini srca,
uniči vrtove, rože in senčnata gnezda,
vse bolj, vsak dan bolj se približuje duši,
telo ni več njen zvesti čuvaj,
kaj šele grad, o katerem je pela Avilska.

Morda pa vrlina ni vrlina, ampak veščina,
da se z golimi rokami dotikam plamena,
v katerem izginjajo poslednji poljubi,
s katerimi si moje srce storil za plašno žival.

6.

Moja ljubezen ne bo živela v pesmih,
četudi se zatekam k njim, ko slišim
praznino, strašno zvonečo nad menoj.
Odmev je plamen, s katerim sem v novembru
postlala najino sobo, da se je topilo steklo,
solze mešale z vinom in krvjo,
ki si jo priklical, da je kanila med mojimi stegni
na belino, krog katere so se že zbirali tropi teme.

Vse moje naprezanje je zaman, ne glas ne vonj
ne zmoreta po tvoji sledi,

četudi si od mene odhajal kot pes.
Vse moje prošnje so zaman, tebi je treba
ukazovati, z besedami, poljubi in bičem.

A jaz sem si želela gospodarja, plemenita samica,
ki sem vzdrhtela ob vsakem koraku,
pod katerim je kamen zastokal, se ovlažil.

7.

Začaral si najin čas, da me je v mrazu
oblival pot, slekla sem se,
sredi poletne vročine si naju zasul
s sipkim snegom, kot sem ga videla
na podobah severnih dežel.

A nisi bil čarovnik, dišal si po konjih
in preznojenem usnju, tvoj ud je imel okus
po trpkem siru, dotikala sem se ga z zobmi,
kot bi jedla posvečeno daritev.

Risal si zvezde in planete nad najino posteljo,
baldahin se je z jutrom znova znočil,
tonila sva v smrtni objem, sestradani zveri,
trgala sva kožo z najinih teles.

8.

Blodila sem med Venero in Jupitrom,
meglica, ki so jo zgodaj spomladi astronomi
narisali na zemljevid vzhodnega neba.
Na mojem čelu so bile sledi kometov,
daljnih kresnic onstran zaliva,
na ramah sem nosila cvetove komaj rojenih zvezd,
h katerim bodo zaljubljeni molili,
ko bom samo še ime, vklesano v kamen.

Moji dojki sta bili most, vodeč prek Mlečne ceste,
materinska toplota in skrb je zbrala roje svetlobe
ob sebi in jih privila, močno privila,
da so skoraj ugasnila komaj prižgana upanja.
Mraz me je ovil krog pasu, ko so planeti
moških imen začeli vzhajati v brezimni temi.

Ko bi bil z menoj v središču svetovij,
bi ti izbrala najsijajnejše ime in te vrgla tja
na začetek časa, ko se je vse šele začelo
in je bilo, četudi še ni vedelo za ljubezen.

9.

Popisala sem tristo enajst listov, mimo so
drsele vesele jadrnice, karneval je napuhu
nadel zlate in modre maske; ti pa si se zibal
v gondoli, megla se je dvigovala iz lagune,
in kot lev, skoraj zlat, stal na odprti knjigi ...

Sto in stokrat sem drsela prek beline,
ranjene z mojo pisavo, vsakokrat sem slišala
nemočne besede, ki so klonile pred mojo ljubeznijo.
Tudi iz črk tvojega imena, Collaltino di Collalto,
sem vezla stihe, *latte di cielo, colline di cuore* ...

Vse te otročarije te niso ganile, kaj šele zbudile,
ko si onstran kanala spal v njeni postelji
in je vajin blagoslovljeni spokoj po ljubljenu
privel vse do mojega okna ... grenkoba ribjega mesa.

10.

Bolečina je gluha, slišati bi morala moje
krike, kriči srce, išče zavetja v domu duše:
ne usmili se me, bledega lica,

ki tepe me, pekoči udarci lica spreminjajo
v škrlatne spužve, prebodene s stoterimi iglami.

Z ledenimi rokami se dotika mest,
kjer si kronal najino ljubezen, sejal zublje
poljubov, da je srh šel skožme, neznani tok
skrivnosti mesa, v ljubezni dozorelega.

Kaj naj zdaj na tej obali, posejani z darovi,
kot da bi bila izbrana za prvo dejanje *Igre o paradizu*.
Izgnana, prevarana, osramočena – bi morda zapisala,
če bi vedela, da bodo do tebe prišle moje pesmi.
A ker si gospodar meča, naj poljubim to bodalo
in ga okrasim s krvavo roso ...

11.

Ponižni so zaničevani, trdosrčni nagrajeni,
si me učil, učitelj moj, ko si z jezikom šel
prek mojega trebuha kot pes po sledi urina.
Hranil si moje hrepenenje z obljubami,
s poljubi, s slastjo, ki si jo prebudil
v mojem drobu, da so prsi otrdele,
nožnica otekla in sluznica zagorela.

Ubijal si me počasi, z opojnim vonjem,
ki je vedno zalil najino posteljo,
bil si panter, orošen z znamenji parjenja.
Zastrupljal si me, hromele so mi roke
in nisem mogla več pisati, četudi so bila usta
prepolna besed, ki jih nisem mogla izgovoriti:
tvoj jezik je bil nenehno v njih.

Ko si ga potegnil iz mene in sva bila še oba
le odtis drug drugega, sladka senca, topel vosek
in med, razlit po lesketajoči se ebenovini,
sem bruhala, krči so se igrali z menoj,
dih je kamnel, slavil si moč svojega ljubljenja.

12.

Zakaj vse te rime? Le zakaj vse te besede,
ki nimajo moči, da bi me prepeljale prek
morja do tvojega otoka, kjer se igraš s srcem,
kot da bi plemenitega psa učil poslušnosti?

Nahrani še mene, če ravnala se bom po tvojih ukazih!
Nagradi me, če uspelo mi bo preskočiti grm,
ves v cvetju, tako nežnem, tako dišečem!
Odpovedala sem se sebi, ko si stopil k meni
in se je mesto odelo v praznik, gondole,
labodji grobovi, okrašeni z venci Hada,
drseče mimo naju,
ki bil si samo še ti, jaz sem izginila v tebi,
kot da v senci cipres sem stopila v grobnico.

V mojih očeh si zgradil najino hišo,
jo presvetlil s soncem, dotlej še nisem
videla njegove zarje, odtlej za naju ni bilo več
ne noči ne dneva: čas sva štela z novo mero –
ura bila je tvoja dlan na moji dojki,
dan moja roka na tvojem udu, mesec spanec,
ki naju pokoplje, ko potešiva divjost ljubljenja.

13.

Boli me, ko si v meni. Boli, ker si samo
v meni in ne moj,
velik, gladek, svetleč, še preden ga s slino
potolažim in ga povabim vase.
Dolg in nevaren, kot je lahko le tvoj meč,
ki je veliko videl, še več je zrcalil,
ko odložil, odvrigel si ga poleg postelje,
v kateri prvič – in nato še mnogokrat –
prelomil si prisego zvestobe moji blazni želji –
v tebi pozabiti nase.

Hotela sem biti nožnica tvojega smrtnega orožja,
a bila sem le svileno perilo, s katerim si brisal
meč, stanjen v Toledu, zagrnjen z nevihtnimi oblaki.

14.

Morda nekoč – kako previdno rečeno! –
nekdo – le kdo? – bo bral pesmi,
ki sem jih pisala, ko druge so dojile.

Morda nekdo nekoč – naj bo! – bo zaznal lesk
teman, bolan, na oknu zapuščene hiše
ob kanalu in zazdelo se mu bo, da nekdo –
ženska? – pred stoletji za zavesami je hotela ubiti
srce, ker je zmoglo le kakšen verz,
a je klonilo pred ljubeznijo, četudi je hotelo biti
junaško, da še dolgo bi ga opevali koketni pevci.

Morda nekdo nekoč bo hodil po teh ozkih, vlažnih
uličicah, turist hodil prek grobov,
njegov korak negotov, plaho se bo dotikal besed,
zglajenih, tankih, komaj še opaznih,
ki zapustile so me, ko sem z njimi klicala njega,
rotila, molila k njemu, a vse zaman, zaman ...

Morda nekoč nekdo, kot on nikdar, se skloni
in na zglajenem, solznem kamnu razbere besedo ...